IQTISODIYOT – UY XO‘JALIGI YURITISH SAN’ATI

O.Q.Umarov
Farg‘ona davlat universiteti dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi
M.O.Baltabaeva
Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchi
baltabaeva_67@inbox.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda ijtimoiy sheriklik mexanizmi asosida xotin-qizlar va yoshlar bandligini ta’minlash muhimligi, aholi bandligini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi hukumat qarorlari zarurligi ochib berilgan. Noekin yerlardan oqilona va unumli foydalanish, tut ko‘chatlaridan daromad keltirish va davlat byudjetini boyitish yo‘llari bayon qilindi.

Kalit so‘zlar: bandlik, tut ko’chati, tut bargi, dorivor choylar, ijtimoiy sheriklik mexanizmi, davlat qarorlari, davlat budjeti, tashabbuskorlik, teng huquqlilik.

Annotation: This article reveals the importance of ensuring the employment of women and youth in Uzbekistan on the basis of the social partnership mechanism, the need for government decisions and decrees on additional measures to ensure employment. The ways of rational and fruitful use of uncultivated lands, the use of mulberry seedlings in order to generate income and enrich the state budget are proposed.

Keywords: employment, mulberry seedling, mulberry leaf, medicinal teas, social partnership mechanism, government decisions, state budget, initiative, equality.

Ilmiy maqolaning sarlavxasiga e’tirozlar bo’lishining oldini olish uchun iqtisodiyot so’zini ta’rifladik. Doimiy ish o’rinlariga talab yuqoriligidan tashqari, shartlar ham ortib boraveradi. Yani, ish joyi uyga yaqin bo’lsin, ish vaqti qat’iy 8 soat emas, balki sirpanuvchan bo’lsin. Yengil, serdaromad, ekologik toza va qiziqarli bo’lsin. Ish joylari ekin yerlarini band qilmasin, tashkil etishda katta mablag’lar sarflanmasin. Ishlab chiqarilgan tovarlar (maxsulot, ish, xizmatlar) uzoq saqlansin, tashish qulay bo’lsin, realizatsiyasi oson bo’lsin. Xaridorlari doimiy, serdaromad bo’lsin.

O’zi ish joylari yetishmay, mehnat resurslari xorijga ish qidirib chiqib ketishayotgan bir paytda, qolaversa, inson mehnati yangi texnologiyalar zimmasiga o’tkazilib, xarajatlar tejalayotgan zamonda doimiy ish o’rnilariga shuncha talablar

qo'yilishi aqlga sig'maydigan fantaziya, havoiylik, bilimsizlik, to'g'rimi? Biroq, yuqorida sanab o'tilgan talablarga javob bera oladigan, millionlab ish o'rnilari barpo qilishni imkoni bor. Bu ish joylarida ko'p qavatli uylarda yashab, uy-ro'zg'or, bolalar tarbiyasi bilan band ayollar ham uyidan chiqmay 2-4 soat mehnat qilib oila byudjetiga salmoqli xissa qo'shishlari mumkin. Kunduzgi ta'limda oliygohlarda o'qib turgan talabalar ham, o'qishdan bo'sh vaqtlarida 3-4 soat ishlab, ta'lim uchun shartnoma to'lovlarini o'zlari to'lashlari mumkin. Hatto, o'qishni tamomlagach, diplom bilan birga ozroq jamg'arma va biznes tajribasini olib uyga ketishadi. O'qish vaqtida olgan amaliy tajribalari xayotda asqotadi. Ulardan yaxshi tashkilotchilar, raxbarlar yetishib chiqadi. Ular davlatni boy va obod qilishadi.

Qayerda ko'plab ish joylari tashkil qilish, millionlab xohlovchilarni doimiy, serdaromad, ekologik toza, uyiga yaqin ishlarda band qilish mumkin? Qolaversa, ekin yerlarini band qilmasdan bizneslar tashkil qilish mumkinmi? Mumkin. Qalovini topsak, qor yonadi. Izlagan imkon topadi. Hali yosh olimlarimiz, yorug'likni elektr energiyasiga aylantirib beradigan elementni ham ixtiro qilishadi. Biz, katta yoshlilar nima qila olamiz? Maslahat berib, imkoniyatlarni ko'rsatib turamiz. Takliflarimizni diqqat bilan o'rganib, bosqichma bosqich amalga oshiradigan tashkilotchilar, o'rnak ko'rsatadigan vatandoshlar kerak xolos. Ular kimlar ichidan bo'lishlari mumkin? Bizningcha, ular mahallalarning raislari, hokim yordamchilari, faol yurtdoshlar ichida bor.

Agrosanoat va xunarmandchilik uchun xom ashyolar ishlab chiqarishni rekreatsiya (istirohat) xududlarida va boshqa noekin yerlardan samara bilan foydalanishni yo'lga qo'yish kerak. Buning uchun:

1) iyun oyi boshida dalalardagi mahalliy nav tutlar ostida sochilib yotgan tut mevalarini terib olish kerak. Mevalarni idishga solib ustidan to'lgunicha iliq suv quyish kerak. Idishni salqin joyda 1 kecha-kunduz saqlanadi. Keyin idishdagi tut mevasi barmoqlar bilan ezg'ilanadi. Tut urug'lari suvga ajrab chiqadi. Suv tubiga cho'kadi. Urug'ni olib dokaga yoyib quritiladi. Keyin bog' ichiga marza ochib, ustiga sepib, urug'ni tuproqqa aralashtirib, sug'oriladi. Iyunni oxirlarida ko'chatlar ko'zga ko'rinadi. Agranom bilan maslaxatlashiladi. Iloji bo'lsa, yayratib qayta ekiladi. Mutaxassis aytgan muddatda ko'chatlar serbarg tut novdalariga ulama-payvand qilinadi;

2) ko'chatlar tayyor bo'lgach, erta bahorda shahar ko'chalari, bog', xiyobonlar, ko'p qavatli uylar atrofi, bog'cha, maktablar xovlilarida o'sib turgan manzarali daraxtlar orasidagi 1-3 metr bo'sh joylarga bir tupdan ekib chiqiladi.Tutchalar bir yil sug'orib turiladi, xalos. Ular keyinchalik, yomg'ir va qor suvi bilan o'saveradilar.

Tutchalar soya-salqinda ham o’saveradi. Ular past bo’yli, foydalanish uchun qulay bo’lishi maqsadga muvofiq. Tutlar ekilgan yili, iyulь oyi oxiriga borib kamida 100-300 gramdan barg beradi. 3 marta beradi. 5 yoshli tut 5 - 6,5 kilogram barg beradi. 5-7 martagacha beradi. Novdalari 1-2 marta kesib olinadi, xolos. Qolgan paytlarda barglar qo’l bilan terib olinadi. Bargidan choy tayyorlanadi, Yevropa mamlakatlariga eksport qilinadi. Hozirgi payda Vengriya, Belarus, Ukraina va boshqa Yevropa mamlakatlariga eksport amalga oshirilayapti.

3) tut bir yilda 5-7 marta barg beradi. Tut bargi bilan ipak qurti boqish uchun qurtxona kerak. Qurtxona akfa plastik materiallaridan yasab, tut qatorlar ichiga(yaqiniga) o’rnatiladi. Ichida 4-5 qavat so’kchak (stellaj)lar bo‘ladi. Qurtxonalar yasab sotish yoki ijaraga berish biznesi ham serdaromad, serxaridor. Isitish va sovutish elektr energiyasiga asoslanadi. 5 yil ichida 500000 dan ortiq qurtxonalar faqat rekreatsiya xududlaridagi tutlar bargi bilan ipak qurti boqish uchun kerak bo’ladi. Aslida 10 yil ichida 2 million donadan ortiq, ichida 40 kvadrat metr so’kchaklari bo’lgan qurtxonalarga extiyoj shakillanadi. 1 gram urug’ uchun 2 kvadrat metr stellaj kerak. Katta qurtxonalardan foydalanilmaydi, hisob. Chunki, kelajakda ekin yerlaridagi tut plantatsiyalaridan foydalanilmaydi. Ekin yerlari oziq-ovqat va boshqa sanoat xom ashyolari yetishtirish uchun foydalaniladi. Tut qatorlardan foydalaniladi.

4) Ipak qurti urug’ligini pilladan olib, saqlab, kerak vaqtida jonlantirib berish xizmati ham serdaromad. Urug’ni 2 yilda bir marta uzooqdagi viloyat urug’chilari bilan almashlab turiladi. 2 kg. xom pilladan 1 quti urug’ olinadi. Buyurtmachi foydalanib bo’lingan teshik pillani urug’chida qoldirishga rozi bo’lsa kifoya. Urug’chi teshik pillani ipakka aylantirib oladi. O’sha xom ashyodan keladigan daromad unga yetadi. Chunki, 1 kg. pilla yetishtirish uchun, boshqa xarajatlardan tashqari 26,7 kishi/soat qo’l mehnati sarflanadi. 1 kishi/soat uchun 12 ming so’m haq to’lanadigan bo‘lsa ham 1 kg. pilla 320400 so’mga tayyor bo’ladi. Demak, 1 quti ipak qurtini jonlantirib bergan urug’chi 640800 so’mga ishlab olar ekan. Pillani teshikligini hisobga olsak, kamida 500 ming so’mga ishlab oladi. Buyurtmachilar soni ortgani sayin, daromad ko’payib boraveradi. Mutaxassislarning 1 kishi/soat mehnati uchun to‘lanadigan haq aslida 18-20 ming so’mligini hisobga olsak pillakor daromadi ham yuqoriligini bilib olish qiyin bo’lmaydi.

5) Ozuqa bor, qurtxona bor, ipak qurti urug’i bor ishchi qo’llar va elektr bo’lsa, 1 quti ipak qurtidan kamida 50 kg. xom pillani, shahar markaziy ko’chasi qirg’og’ida ham yetishtirish mumkin. Amaliy misol kerak bo’lsa, Marg’ilon shahrining Mustaqillik ko’chasiga kelib ko’ring. Video tasvirga olib keting. Manzarali daraxtlar

orasidagi tutchalardan 2019-yildan buyon foydalanishayapti. 2018-yilda ekkanmiz. 2018-yilda O'zbekiston Dunyo tarixida birinchi bo'lib rekreatsion tutchilik biznesiga qadam qo'ydi. O'zbekistonning rekreatsiya xududlariga kamida 100 millionta tutchalar sig'adi. 200 tup tutcha bargi bilan bir quti ipak qurti boqish mumkin. 500 ming quti ipak qurtini 5 marta takror boqib, xar safar 50 kg.dan pilla olinsa xosil 125 ming tonnani tashkil etadi. Bu 50 ming tonnaga yaqin toza, quruq, standart ipak demakdir.

6) 100 million tup tutlar 5 mln.kub metrdan ortiq novda beradi. Bu yog'och xom ashyosini qayta ishlab DVP, DSP va ulardan mebel tayyorlashda qancha ish joylari paydo bo'ladi? Novdadan ajratib olingan 200 ming tonnadan ortiq qovzoqni qayta ishlab ipak qog'oz (pul qog'oz) olishda qancha odam ishli bo'ladi? Ipak qurti qumalog'i Yaponiya va uning atrofidagi mamlakatlarda noyob dori vositasi hisoblanadi. U yerlarda oshqozon ichak kasalliklarini ipak qurti qumalog'i bilan davolashadi. Qumaloqni eksport qilish mumkin. Pilla g'umbagi inson terisini yoshartirib silliqlaydi. Kosmetika xom ashyosi. Bu xom ashyo bilan olimlar va biznesmenlar jiddiy shug'ulanishlari kerak. Ishlar yurishib ketgach pilla g'umbagini qayta ishlash ham ipakdan olinadigan daromadga yaqin naf keltiradigan soxaga aylanishi mumkin. Pilla yetishtirishdan ortib qoladigan barglardan foydalanib, nafaqat choy, balki shamollash va o'sishdan orqada qolishga qarshi qo'llaniladigan dori-darmonlar ishlab chiqarish mumkin. Bitta tadbirkor Vengriya tajribasini o'rganib kelsa kifoya. Ular bizdan sotib olayotgan bargdan dori-darmonlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yishgan. Dunyoda 50 ga yaqin davlatlar pilla bilan shug'ulanishadi. Lekin O'zbekiston quyoshida yetishgan tut bargi o'rnini xech qaysi tutlar bosa olmaydi. Zarurat bo'lmasa ham, eslatib o'taylik: Xitoy Xalq Respublikasida bir yilda 8 marta takror-takror pilla yetishtirishadi. Xindiston Respublikasida esa 10 marta. Bizda 7 martaning imkoni bor.

7) Boshqa noekin, tut ekib foydalaniladigan yerlar ham bor: a) 3658,4 ming gektar sug'oriladigan yerlar atrofidagi dala uvvotlarida kamida 300 million tup past bo'yli, 2 qator, zich tutlar ekib foydalanish imkoniyatimiz bor. Tutlar yer osti zax suvlarini bug'latadi, yerning sho'rlashishini to'xtatadi. Hosilni shamoldan to'sadi. Yer konturlarining katta-kichikligi ham aslida zax suvlarning past yoki yuzadaligiga qarab tuzilgan. Bir tup 6 yoshli tut bir kecha-kunduzda 800 litrgacha keraksiz namlikni bug'latadi. Dala uvvotlarini 1-2 kilometrdan ajratib, ixtiyoriylik asosida, ayollarning biznes jamoalariga biriktirib berish kerak. Ular bor tutlardan foydalanib turib, teraklar orasiga 2 qator tutchalarning ko'chatlarini ekib o'stirishadi. Qurtxonalarni tutqator ichiga o'rnatib berish kerak. Dala uvvotlarini fermer hisobidan

chiqarib, uni pillakorlar ro'yxatidan chiqarish, tezroq chiqarish kerak. Chunki fermerning qurtxonasi yo'q. Xohishi yo'q. Unga teraklardan foyda. Ayollar biznes jamoalari tutdan olinadigan 7 xil xom ashyolarni to'liq, chuqur qayta ishlay oladi. Nega? Chunki, ularning yordamchilari ko'p. Bittasining o'g'li mebelchilikni yuritsa, boshqasining ukasi ipak qog'ozni chiqara boshlaydi. Hozir aloqa bor, transport bor, tashqi xizmat ko'rsatuvchi tuzilmalar bor, davlat qo'llab-quvvatlab turipdi. Ayollarning ixtiyoriy biznes jamoalari ishlarni tezda yo'lga qo'yib olishadi. Ular borishgach dalalarga transport qatnovllari, umumiy ovqatlanish xizmatlari ish boshlaydi. Hatto tibbiy xizmat ham ish boshlaydi. Pul, ko'p pul bor joyda xizmat ko'rsatuvchilar ko'payadi. Nega ayollar biznes jamoalarida pul ko'p deyapmiz? 6-8 kishilik ayollar biznes jamoalarida 2 yil utib milliardlab so'mlar aylana boshlaydi. Pullarni o'zlari kelishib bo'lib olishadi. 3-4 yil o'tib qayta ishlash sexlari qura boshlashadi.

8) Boshqa noekin tutlar ekib foydalaniladigan joylar ham bor. Lekin, ulardan foydalanish uchun hozircha ishchi kuchlari yetmaydi. Masalan, axoli yashash xududlaridan tashqaridagi magistral yo'llarning 2 tomonidagi 5-200 metrli noekin yerlarni olaylik. O'sha joylarda suv yo'q xolos. Tadbirkorlarni chaqirib, yo'l chetlarini 1-5 kilometrdan olinglar va uzog'i 2-3 yil suv tashib, yong'oq, o'rik, pista, bodom ekinglar, xech qanday to'lov yo'q, desak masala xal bo'ladi. Ulaga yordam tariqasida kichik maslaxat ham beramiz. Yong'oq mevaga kirishini kutmay daromad olib turinglar deymiz. Qanday daromad?, deb so'rashadi. Mevalar orasidagi bo'sh joylarga tutchalar ekinglar, ular birinchi yildan oz bo'lsa ham barg berishadi deymiz. Bargni terdirib choy tayyorlovchilarga sotib daromad ola boshlashadi. Ikkinchi misol, sun'iy o'rmonlardagi daraxtlar orasiga bir tupdan tutchalar ekishdir. Sun'iy o'rmonlarda ko'plab ishchilar ishlashayapti. Ularga, o'zingiz uchun, kuchingiz yetganicha tutchalar ekib foydalaninglar desak ham bo'ladi. Majbur emas, ko'p pul topishni xohlasangiz, marhamat, deyiladi, xolos. Keyinchalik 2 million gektardan ortiq o'rmon va sun'iy o'rmonlar ichida millionlab ish joylari tashkil qilamiz.

9) Shu ishlar nega yurib ketmayapti? XX-asrdagi tushunchalardan qutila olganimiz yo'q. Kambag'alga tirikchilik uchun 10 sotix yer bersak ham auktsion orqali beramiz. Qon-qonimizga singib ketgan tushunchalar ko'p. Davlat monopoliyasi olib tashlangan bo'lsada, xarid narxini o'ylab topamiz. Klasterni noto'g'ri tushunamiz. Taqsimlanmagan foydani soliqqa tortishga shoshilamiz. Yuqorida aytgan gaplarimizning hammasi bo'yicha Prezidentning roziligi olingan. Siz ekkan tut va boshqa daraxtlar - sizniki. Avlodlaringizga meros bo'lib o'tadi. Tut beradigan maxsulotlar ham Sizniki. Xohlaganingizdek tasarruf qila olasiz.

Klasterman deb, prokurorni yetaklab kelib, pillani menga topshir desa, barcha 7 turdagi mahsulotlarni bozor narxida ol, deysiz. Prokurorga, uka bu biznesga Prezident ruxsat bergan, siz o'z ishlaringiz bilan bo'lib eshitmay qolgandirsiz deng. O'zingiz yaxshi eslab qoling, davlat monopoliyasi olib tashlangan.

Sabrli bo'lib, 1-2 yil chidasangiz tutchalaringiz katta bo'lib qoladi. Daromadga kirib qolasiz. Ishingiz bor bo'lib, o'rtacha 10 million so'mdan oylik maosh olsangiz ham bir yilda 120 million so'm bo'ladi xalos. Bu pul oilangiz xarajatlariga yetmaydi. Yetsa ham Sochiga bora olmaysiz. Ishga qo'shib ikkinchi biznesni ham boshlang. Rekreatsiya xududlari va boshqa noekin yerlarni aylanib ko'ring. Yechim toping. harakatda baraka. Yog'och, barg, qog'ozni tushundim, pillani nima qilaman, deysizmi? Tut ko'chatlarini ekayotganingizda yoningizdan o'tib ketayotgan odamlar nima qilishni aytib berishadi. 1 kg. ipak chuqur qayta ishlansa kamida 700 AQSh dollarli daromad keltiradi. Bitta qo'lda to'qilgan ipak gilam 10 ming dollar turadi. Unga 10 kg. ipak sarflanadi. Muximi, tutlarni ekib olish. Qolganini xayotning o'zi o'rgataveradi.

Xulosa o'rnida. Fuqaro bilan davlat o'rtasidagi munosabatlar soliqlar va to'lovlar bilan tartibga solinadi. Soliqlar bizda eng kam. Aslida ularni bir oz ko'tarish kerak. Davlat o'z funksiyalarini bajarishi uchun hozirgidan ko'proq pul kerak. Hatto Shermatbek qo'rboshini ham soliq yig'uvchisi bo'lgan. Xitoyda daromaddan 25% soliq olinadi. Bu degani hamma topgan pulingni 4/1 qismi budjetga undirib olinadi. Bozor iqtisodiyotiga o'ta boshlaganimizga 32 yil bo'layapti. Hamma narsani egasi bor. Hozircha rekreatsiya hududlari egallanmay turipdi. Shu yil oxirida bu imkoniyat ham qo'ldan chiqishi mumkin. Chunki, Osiyo mamlakatlaridan vakillar kelib, shu masala bilan ham qiziqib ketishdi. Foydalanilmay turgan imkoniyatdan foydalanish taklifini tayyorlab kelishsa, xalqaro kelishuvlarga ko'ra, yo'q deb javob beraolmay qolamiz. Bunga misol, Osiyo mamlakatlaridan biri sholichilik kadastrini tuzish to'g'risida kelishuv tuzishga erishdi va x.k.

Doimiy ish o'rnilarini o'zimiz barpo qilishimiz kerak. Xorijga ishlagani ketishdan oldin 200 tup ko'chat ekib ketishni urfga kiritishimiz kerak. Aks holda arzon ishchi bo'lib qolaveramiz. Rekreatsiya hududlari eng kamida 5 million ish joyi bera oladi. O'sha 5 million ish o'rnilarini o'zimiz barpo qilishimiz kerak. Hamma o'zi uchun, kelajak avlodlari uchun harakat qilishi kerak. Kommunizm g'oyasining noto'g'riligi o'z isbotini topdi. "Har kimdan imkoniyatiga yarasha, har kimga extiyojiga yarasha"ni o'rniga "Har kimdan imkoniyatiga yarasha, har kimga mehnatiga yarasha" g'oyasi butun dunyoda amal qilyapdi. Eng rivojlangan mamlakatlarda ham millionlab uy-joysiz oilalar bor. Xudoga shukur bizda unday

tushuncha yo'q. Endi yaxshi yashash uchun harakat qilishimiz kerak xolos. Makkaga, Tokioga, Seulga qachon bormoqchisiz? Iqtisodiyot shunaqa tushuncha. Oila iqtisodiyotining mustahkamlik zaxirasini yarating. Tezroq yarating. Mustahkam qilib yarating.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Постановление Президента от 24.02.2023 г. №ПП-73 «О мерах по дальнейшему развитию шелковой отрасли». https://www.norma.uz/novoe_v_zakonodatelstve /proizvoditelyam_gren_tutovogo _shelkopryada _vydelyat_subsidii

2. Burxonovich, M. R., & Ortiqaliyevna, B. M. (2022). Conditions for improving the standard of living of the population. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 44-48.

3. Baltabayeva, M. (2022). SANOATNI RIVOJLANTIRISH-DAVR TALABI-UY MAISHIY TEXNIKALARINING FOYDALARI. Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences, 2(5), 29-32.

4. Yuldasheva, G. A. (2022). ZNAChENIE INNOVATsIONNOGO OPЫTA V FORMIROVANII POVЫIShENIYa UROVNYa DOXODNOSTI NASELENIYa. Talim fidoyilari, 8, 172-185.

5. Umarov, O. Concept of guaranteed development of enclave territories / O. Umarov, D. Khakimov // . – 2020. – No. 6(73). – P. 265-268. – EDN ROLXJX.

6. Kadyrovna, A. M., Burkhanovich, M. R., & Ortikaliyevna, B. M. (2022). DEMAND AND SUPPLY FOR LABOR FORCES. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 85-90.

7. Baltabayeva Malokhat Ortiqaliyevna. (2022). DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF ENTERPRISES AND ITS IMPACT ON GROSS DOMESTIC PRODUCT. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(09), 100–104. Retrieved from http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/976

8. Maxsudov Sherzod Solijonovich (2022). BOZOR IQTISODIYoTI ShAROITIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARDA BOShQARUV.. Talim fidoyilari, 08-10 , 121-134.

9. Ortikalievna, B. M., & Abdunabievna, K. D. (2022). BENEFITS OF HOUSEHOLD APPLIANCES IN THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND WATER RESOURCES. Thematics Journal of Economics, 8(1).

10. Baltabayeva, M. O. (2023). Using the Mechanism of Social Partnership to Ensure the Employment of Women. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(3), 65-69.

11. Yuldasheva, G. Минтақаларни ривожлантиришда инвестицион жараёнлар ва уларни бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари / G. Yuldasheva, A. Kuchkarova // Минтақа иқтисодиётини инвестициялашнинг молиявий-ҳуқуқий ва инновацион жиҳатлари, 27 мая 2020 года, 2020. – P. 543-547. – EDN WYZVTP.

12. Baltabaeva, M. (2023). SHAHAR VA QISHLOQLARDA AYOLLAR BANDLIGINI TA'MINLASH YECHIMLARI. Talqin Va Tadqiqotlar, 1(8).

13. Турсунов, О. (2023). МИНТАҚАВИЙ ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.Research Focus,2(2), 46-53.